

DE SKOR

VOGELWERKGROEP TEXEL

Jaargang 31, nummer 4, 2012

De Skor is een uitgave van **Vogelwerkgroep Texel** en verschijnt 5x per jaar

Voorzitter: Bernard Spaans, Oesterstraat 27, 1794 AR Oosterend, 0222-318688

Algemeen secretaris: Vincent Stork, Stengweg 14, 1795 LG, De Cocksdorp, 0222-315140

Penningmeester*: Rina Rood, De Dageraad 61, 1797 SK Den Hoorn, 0222-319429

Natuurhistorisch secretaris: Adriaan Dijkens, Rommelpot 7, 1797 RN Den Hoorn, 0222-319231

Excursies en lezingen: Klaas de Jong, Klimpstraat 39, 1795 AN De Cocksdorp, 0222-365862, 06-21809865, nhdejong@gmail.com

Vogelbeschermingszaken: Jos van den Berg, Kikkertstraat 41, 1795 AB De Cocksdorp, 06-22494483

PR-zaken: Marcel Wijnalda, Buytengors 61, 1791 WN Den Burg, 06-13271120

Waarnemingen: Arend Wassink, Postweg 64, 1795 JR De Cocksdorp, 0222-311699, a.wassink@texel.com

Redactie: Andri Binsbergen (a.binsbergen@texel.com), Lieuwe Dijkens (lieuwe.dijkens@elzenhout.nl), Wim Loning (wloning@hetnet.nl), Rob van Bemmelen (rvanbemmelen@gmail.com) en Klaas de Jong (nhdejong@gmail.com).

Ons adres is: Vogelwerkgroep Texel
Stengweg 14
1795 LG De Cocksdorp
vincent.stork@gmail.com

Onze website is: www.vwgtextel.nl

Contributie en lidmaatschap

ING-rekening 8417822 t.n.v. Vogelwerkgroep Texel te Den Hoorn

Lidmaatschap €13,50 per jaar, gezinslidmaatschap €15,- per jaar

Aanmelden bij Vincent Stork, vincent.stork@gmail.com, 0222-315140

Foto voorkant: René Pop (Koperwiek)

Tekening achterkant en logo: Frits Jan Maas

Deze Skor is mede tot stand gekomen door Eetcafé De Rog.

Kopijsluitingsdatum volgende Skor:

15 november 2012

Daaropvolgende Skorren: 15 februari, 15 april, 15 juni 2013 & 15 september 2013.

* Vogelwerkgroep Texel heeft een ANBI-registratie voor de aftrekbaarheid van giften. Raadpleeg de penningmeester.

Van de redactie

De Grote Sterns die zich de afgelopen jaren hebben gevestigd in De Petten en in Ottersaat trekken veel bekijks. Terecht, want Grote Sterns zijn schitterende vogels en in en rondom een kolonie is er altijd veel te zien. Bernhard Spaans refereerde al naar de nieuwe vestiging in Ottersaat in de vorige Skor, waarin ook Cor Smit al aandacht besteedde aan de Grote Stern. In de Skor die nu voor u ligt wordt in twee stukken nog verder over deze mooie soort uitgebreid. Gerard Ouweneel laat zien dat Texelse successen in de Petten en Ottersaat niet alleen zeer hoog scoren bij vogelaars en andere natuurliefhebbers, maar ook een positieve uitzondering zijn op de verder belabberde broedresultaten in andere delen van Waddenzee en in de delta. Gerard pleit dan ook voor meer broedgelegenheden in de Waddenzee à la Ottersaat en de Petten. Mardik Leopold laat vervolgens nauwkeurig zien hoe de aantallen Grote Sterns in de Waddenzee historisch verdeeld waren en hoe het belang van de Texelse broedaantallen daarin veranderde. Daarnaast gaat hij in op wat kleurings-aflezingen van het afgelopen jaar ons voor inzichten opleveren, maar ook wat nog onduidelijk blijft. Interessante materie, die oproept tot meer onderzoek en meer aandacht voor geringde Grote Sterns. Wie weet broeden er volgend voorjaar wel gekleurde Grote Sterns in de Texelse kolonies?

Grote Stern

(foto: René Pop)

Daarnaast is er nog aandacht voor een andere typisch Texelse vogel: de Lepelaar. Cor Smit laat de ontwikkelingen op Texel zien van deze graaggeziene vogel. Tot slot geeft Gerhard Cadée een voorbeeld van wat hij noemt 'burenhulp' - het profiteren van de ene soort door een andere soort. Veel leesplezier gewenst!

Rob van Bemmelen

Van het bestuur

Allereerst een droevig bericht. Vlak voor het ter perse gaan van deze Skor hoorden we dat ons lid en gewaardeerd oud bestuurslid Jan Driehuis is overleden. Pas kortgeleden werd duidelijk dat Jan ernstig ziek was, maar veel sneller dan verwacht is deze ziekte hem fataal geworden. Wij wensen Netty, de kinderen en naaste familie veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Zoals velen van jullie waarschijnlijk al weten gaat bij SOVON een nieuw driejarig Atlasproject van start.

Het project begint al op 1 december 2012.

Meer informatie is te vinden op de site: www.vogelatlas.nl.

Daar kun je ook atlasblokken 'claimen'.

De meeste Texelse blokken zijn echter mogelijk al bezet, dus wees er snel bij.

Skorredacteur Lieuwe Dijkse is coördinator

voor de Waddeneilanden, dus je kunt met vragen ook bij hem terecht.

We hebben dit jaar een hele serie VWG-jubileum T-shirts laten maken en nu blijkt dat nog lang niet alle leden zo'n T-shirt hebben gekocht. Laat ons er niet mee zitten! Op onze site staat vermeld hoe je ze aan kunt schaffen. Een 'absolute must' voor alle VWG'ers, dachten wij.

Het bestuur trekt zich in november een weekendje in de binnenlanden van Friesland terug om eens wat uitgebreider door te kunnen praten over allerlei zaken rond de VWG en de vogels op Texel. Zaken waarvoor tijdens de reguliere bestuursvergaderingen meestal te weinig tijd blijkt te zijn, doordat dan de lopende zaken voorgaan. We zullen te zijner tijd verslag doen over deze meeting.

Tot slot wenst het bestuur alle leden een vogelrijke herfst toe. Op ons mooie Texel kan dat in deze tijd van het jaar vrijwel niet misgaan!

Namens het bestuur van Vogelwerkgroep Texel,

Bernard Spaans

Agenda

Zondag 30 september: 30-jaar-Vogelwerkgroep-Texel-jubileumexcursie! Onder leiding van Arend Wassink bezoeken we de Tuintjes. Om 8 uur verzamelen bij het begin van de gele wandelroute aan de Stengweg, vlak voor de vuurtoren.

Zondag 30 september: de 'vogel-aflevering' van de Natuurwijzer op Radio Texel met Lieuwe Dijkse en Klaas de Jong. Om 12.30u 'Nieuws uit de Natuur' door Sytske Dijkse. Te beluisteren op 106.1 fm of online via www.radiotexel.nl

Donderdag 4 oktober: braakballen van uilen uitpluizen in de Slinger bij Ecomare. We beginnen om 18 uur met soep, waarna tot 20.30 uur kan worden geplouwd. Ondertussen wordt er meer verteld over het hoe en waarom van braakballen pluizen. Opgave noodzakelijk via www.ecomare.nl.

Zondag 7 oktober: pelagische tocht vanuit Den Helder. De tocht is inmiddels volgeboekt, maar geïnteresseerden kunnen eventueel op de reservelijst. Meer info op www.pterodroma.com

Vrijdag 12 tot en met maandag 15 oktober: Dutch Birding Vogelweekend met lezingen en gezamenlijke maaltijden in het Eierlandse Huis in De Cocksdorp. Meer info op www.dutchbirding.nl

Zaterdag 20 oktober: Wadvogeltelling gecoördineerd door Cor Smit. Wil je een keer mee om te tellen, neem dan contact op met Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 27 oktober: Nacht van de nacht-excursie. Excursieleider Giel Witte vertelt over de geluiden en andere geheimen van de nacht en het belang van het donker. We verzamelen om 21 uur bij het hek van Utopia, hoek Stuiweg/Lancasterdijk. Kijk ook op www.laathetdonkerdonker.nl

Zondag 28 oktober: 'vogel-aflevering' Natuurwijzer op Radio Texel. Zie 30 september.

Vrijdag 16 november: Bonte Avond! Locatie: StayOkay aan de Haffelderweg in Den Burg. Om 19.30 uur is de zaal open met koffie & thee. Het programma begint om 20 uur. Bijdragen kunnen aangemeld worden bij Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 17 november: Wadvogeltelling gecoördineerd door Cor Smit. Wil je een keer mee om te tellen, neem dan contact op met Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 24 november: Landelijke dag van SOVON Vogelonderzoek Nederland in Nijmegen. Meer info op www.sovon.nl.

Zondag 25 november: 'vogel-aflevering' Natuurwijzer op Radio Texel. Zie 30 september.

Zaterdag 15 december: Ganzentelling gecoördineerd door Martin de Jong. Wil je een keer mee om te tellen, neem dan contact op met Klaas de Jong (zie onder).

Zondag 30 december: eindejaarsexcursie door de Slufter onder leiding van Vincent Stork. We verzamelen om 10 uur op de parkeerplaats van Paal 28.

Zaterdag 12 januari 2013: Wadvogel- en ganzentelling gecoördineerd door Cor Smit. Wil je een keer mee om te tellen, neem dan contact op met Klaas de Jong (zie onder).

19 & 20 januari 2013: nationale Tuinvogeltelling. Kijk op www.tuinvogeltelling.nl.

In verband met allerlei agenda's worden steeds vaker excursies te laat gepland om in de Skor te verschijnen. Het is daarom raadzaam om je aan te melden voor de mailinglijst, zodat je automatisch enkele dagen van tevoren op de hoogte wordt gesteld van alle excursies. Dit kan bij Klaas de Jong (zie onder). Of hou de website in de gaten natuurlijk en volg ons op Twitter!

Meer informatie over de activiteiten:

Klaas de Jong: nhdejong@gmail.com (bij voorkeur) of 06-21809865

Impressie van de Scholekster-excursie op 29 juli 2012 (verslag op pagina 32) (foto: Eduard Leinwand)

VOGELINFORMATIECENTRUM

Kikkertstraat 42
De Cocksdorp
www.deverrekieker.nl
0222-316249

12-15 oktober

DBA weekend & SWAROVSKI-dagen

meer info: www.vogelinformatiecentrum.nl

- Vogelinformatie
- Verrekijkers
- Telescopen
- Vogelvoer
- Nestkasten
- Voerhuisjes
- Natuurboeken
- Vogel DVD's en - cd's

Manfrotto

VERREKIJKERSPECIALIST

Prins Hendrik ligt nabij de vogelgebieden 'de Schorren', 'de Bol', 'de Slufter' en het nieuwe natuurgebied 'Utopia'. U kunt bij ons verblijven in ons comfortabele familiehotel of in één van onze vrijstaande 6 persoons vakantiewoningen.

Tevens kunt u genieten van onze Texelse specialiteiten in ons restaurant.

Voor informatie en/of reserveringen:

**Hotel, Bungalowpark en
Restaurant Prins Hendrik Texel**
Telefoon 0222/363020
www.prins-hendrik.nl
info@prins-hendrik.nl
Stuifweg 13, 1794 HA
Oosterend

Waddensee Grote Sterns in zwaar weer: meer broedlocaties als op Texel wenselijk!

De opgeruimde mails die de Texelse correspondenten van de Contactgroep Grote Sterns (CGS) de afgelopen zomer rondzonden over de rooskleurige gang van zaken op hun eiland konden rapporteurs over de andere in het Waddengebied gelegen kolonies niet delen. Zomer 2012 bracht wederom zodanig extreme weersomstandigheden met hoge waterstanden, dat de Grote Sterns van Griend en de Fûgelpolle op Ameland het opnieuw niet of nauwelijks drooghielden.

Het wordt de laatste jaren traditie dat vogelaars die begaan zijn met het lot van onze buitendijks broedende vogelsoorten 's zomers een paar maal met samengeknepen billen afwachten welke schade extreme weersomstandigheden met daaraan verbonden hoge waterstanden aanrichten. Omdat de in 2004 naar Texel teruggekeerde Grote Sterns toen ervoor kozen binnendijks te gaan broeden, houdt deze zorg althans de leden van Vogelwerkgroep Texel niet bezig.

Grote Sterns in Ottersaat, 28 mei 2012.

(foto: René Pop)

De CGS kwam tot stand toen Kees de Kraker bewaker was van de Grote Sternkolonie op de Hompelvoet in de Grevelingen. Daar broedden de sterns voor het laatst in 2004. Kees had voordien al gewaarschuwd dat het moment nabij was dat de Grote Sterns de Hompelvoet de rug zouden toekeren. Toen hij in zijn bewakingsperiode gedurende opeenvolgende jaren werd geconfronteerd met verschillen in de kolonieomvang (van 4700 legsels in 1986 tot 1575 in 1992), nam hij contact op met collega-bewakers van andere kolonies om te informeren hoe het er bij hen voorstond. Hieruit groeide een netwerk dat thans reikt van Noord-Frankrijk tot Denemarken en Polen. Uit het artikel van Mardik Leopold (zie elders in dit nummer) blijkt dat ook uitwisseling bestaat met op de Britse eilanden broedende Grote Sterns. Omdat deze dus eveneens tot de Noordwest-Europese populatie zijn te rekenen, zal de CGS ook een corresponderend lid in Engeland moeten hebben.

Immers, al een halve eeuw geleden kwam bij het RIVON-onderzoek naar het voorkomen van de Grote Stern in Nederland naar voren dat de in dit land broedende vogels deel uitmaakten van een in feite als één geheel te beschouwen Noordwest-Europese populatie (Rooth & Mörzer Bruijns, 1959). Dat onderzoek kwam toen uit op een Nederlands bestand van 25.000 - 40.000 paren, hetgeen duidde op sterke aantalschommelingen. In 1959 telde de natie zeven 'klassieke' broedplaatsen: Rottumeroog, Griend, Texel, de Mokkebank voor de kust van het Friese Gaasterland, de Makkumerwaard, de Beer, de Scheelhoek en de Schouwse Inlagen. Van die zeven herbergden zomer 2012 alleen Griend, Texel en de Scheelhoek nog of opnieuw Grote Sterns. Een halve eeuw geleden voerde het RIVON ook elf incidentele en/of recente vestigingsplaatsen op. Die elf spelen thans geen rol meer, zij het dat de sterns de Hompelvoet pas kortgeleden verlieten en dat de plaat de afgelopen halve eeuw een belangrijke positie innam bij het behoud en latere herstel van de Grote Stern.

Als gevolg van vergiftiging door chloorkoolwaterstoffen, industrievestiging en de deltawerken ging het kort na de RIVON-publicatie van 1959 bergafwaarts met de Grote Stern. Dat verliep dermate snel dat Nederland in 1965 minder dan 1000 paren herbergde, 900 op Griend en enkele tientallen paren op de Kwade Hoek en de Hompelvoet op Goeree. Het herstel ging langzaam. Pas vanaf 1983 bereikte de landelijke populatie het niveau van 10.000 paren (Bijlsma *et al*, 2001). Het zou nog eens twintig jaar duren eer dat aantal verdubbelde tot ruim 20.000 paren in 2004, een niveau dat met 20.561 paren in 2011 nog eenmaal werd bereikt (K. de Kraker, 2012).

Texel

Dankzij Adriaan Dijkse (1996) en Cor Smit (2012) zijn wij op de hoogte van het reilen en zeilen van de Grote Stern op Texel in de gepasseerde halve eeuw. Ook het Gouwe Boltje verloor tijdens de catastrofe van vijftig jaar geleden zijn Grote Sterns. Ze keerden in 1971 terug, verdwenen later weer, maar lijken sinds 2004 vaste voet te

krijgen, met in zomer 2012 een aantal dat richting de 3000 broedparen ging, een populatieomvang die Texel lang niet bezat. Maar bij Grote Sterns weet je het nooit! Kijk maar naar Griend, dat decennialang een glorieus bolwerk vormde voor het gehele Waddengebied en dat in de periode 2002-2005 ruim 10.000 paren onderdak bood. De afgelopen zomer waren er slechts 2796, ergo minder dan op Texel. Op 19 juli 2012 mailde Date Lutterop, de bewaker van Griend:

“Een laatste bericht vanaf Griend voor dit seizoen. Novemberstormen, regen en hoog water zorgen voor een afscheid in stijl van het (bijna) totaal mislukte seizoen op Griend. Er zijn toch nog een paar Kokmeeuwen vliegvlug geworden.”

Date meldde over de Grote Sterns dat alleen twee kolonies op bekende plekken midden in de Kokmeeuwenkolonies enkele tientallen jongen sterns opleverden, maar dat van een late vestiging van 750 paren op een plek waar nooit een vestiging van sterns was en waar ook geen Kokmeeuwen in de buurt zaten, tijdens één van de vele periodes met harde wind en regen alles gepredeerd werd door onvolwassen grote meeuwen. Hij schreef in zijn mail dat we heel lang moeten teruggaan in de geschiedenis van Griend om dit lage aantal Grote Sterns tegen te komen.

In de eveneens buitendijks gelegen Fûgelpolle op Ameland was het een dubbeltje op zijn kant. Ricus Engeldoer kwam daar uit op 3266 paren Grote Sterns. Uit een citaat van zijn onderkoelde mail van 20 juli 2012 komt naar voren hoe spannend het was. Een dag eerder was de Fûgelpolle weer geïndeerd geraakt. De Grote Sterns waren toen met hun jongen gelukkig al vertrokken. Ricus schrijft dan:

“Dat deed zich ook voor op 25 juni, waarbij een deel van de vogels met hun jongen (toen grotendeels nog niet vliegvlug) de dijk zijn opgedreven en tot overmaat van ramp voor een deel binnendijks aan de kant van de sloot zijn gaan zitten. Hier loopt een weg die vrij toegankelijk is, niet alleen voor motorvoertuigen, maar ook voor wandelaars met honden. Ook wordt de berm gemaaid en geschud. Reden voor enige zorg dus. Bij verstoring vloog op wat vliegen kon en de rest ging keurig aan de (sloot)kant. Er werd genoeg prooi aangevoerd dus de groei zat er goed in en vlak voordat de weg zou worden afgesloten en het hooi zou worden opgerold, gingen ze voor een deel terug naar de kwelder en voor een deel naar het Ballumer Strand.”

Dus op de Fûgelpolle waren wel jonge Grote Sterns. Ricus meldde dat met slechts een tiental jongen voor Kokmeeuwen het succes vrijwel nihil was. De Visdieven en Noordse Sterns kwamen daaraan zelfs niet toe. De Visdieven gaven er na het slechte weer van 24 juni de brui aan en de Noordse Sterns al eerder. Bij deze soorten bleef broedsucces uit.

Ondanks de Texelse *success story* leidde de droeve gang van zaken op Griend tot een krimp van de Nederlandse Waddenzeepopulatie van de Grote Stern van 14.337 paren

in 2011 naar 8961 stuks de gepasseerde zomer. Met 7396 paren steeg de Delta-populatie weliswaar fors ten opzichte van 2011 (5643 paren), maar bleef deze toch onder het niveau van jaren in het begin van deze eeuw, toen Zeebrugge nog Grote Sterns trok. Van de drie in de Delta gesitueerde kolonies zijn alleen de Hooge Platen in de Westerschelde gevoelig voor hoge waterstanden. Daar broedden in 2012 2350 paren Grote Sterns, die een broedresultaat boekten van 0,15 jongen per paar, onder de maat dus. Hieronder een veelzeggend citaat uit de mail dd. 24 juli van Fred Schenk:

“Tijdens een bezoek op 5 juni is al snel duidelijk dat het voorafgaande slechte weer (wind en regen) veel invloed zal hebben op de resultaten. Bij veel Zwartkopmeeuwen liggen kuikens van 4 à 5 dagen oud verregend in de nesten, bij de Kokmeeuwen en Grote Sterns lijkt de schade mee te vallen. Het tweede legsel van ‘onze Slechtvalk’ (een grondnest) moet al kleine jongen hebben gehad, maar heeft het tij van +2,70 ook niet overleefd.”

Het eerste legsel van de Slechtvalk was al bij het springtij van 8 april verongelukt. Ook op de Hooge Platen boekten de Visdieven geen broedresultaat. De 966(!) paren Zwartkopmeeuwen hadden een gemiddeld broedsucces van 0,51 jongen per paar. De belevenissen met Dwergsterns waren bijzonder, maar vallen buiten het bestek van dit verhaal.

Kokmeeuwen, visgronden en ... klimaatbuffers

In gesprekken met leden van de CGS over hun pupillen blijkt stevast dat deze gevoelig zijn voor emoties waartoe Grote Sterns onmiskenbaar leiden, emoties die te maken hebben met elementen als de onbereikbaarheid van afgelegen, zonovergoten platen waarop ze plegen te broeden en het geluid van de branding in combinatie met de harde, innig met de zee en kust verbonden roep van de vogels. Gaan die symbolen kantelen nu het erop lijkt dat ze door de gevolgen van zomerstormen niet langer op die onbereikbare platen hun jongen kunnen grootbrengen? Dat zou best kunnen. Ricus Engelhoer voegde in een van zijn mails een voor schrijver nieuw woord toe: klimaatbuffer. Hij sprak de wens uit dat de Amelandse Fûgelpolle al in 2013 voorzien zou zijn van een klimaatbuffer die moet voorkomen dat het gebied overspoeld raakt. Op dit moment vormen onder andere de aanwezigheid van Kokmeeuwen en binnen een acceptabele actieradius gelegen visgronden voor Grote Sterns voorwaarden zich te vestigen. Moet daaraan een klimaatbuffer worden toegevoegd? Alsdan bevindt Texel met de Petten, Ottersaat, Wagejot en Utopia zich in een comfortabele positie. Om de Grote Stern een keten van compenserende broedgebieden te kunnen bieden ware het te wensen dat in het Waddengebied en langs de Westerschelde er meer potentiële habitats als op Texel zouden komen. Met klimaatbuffers dus! En er zijn nog andere wensen, onder andere een uniforme telmethode in alle kolonies van het aantal nesten en later de jongen. Naar aanleiding van een mail van Martin de Jong

waarin deze rapporteerde over zijn kuikentellingen in de Texelse kolonies kwam die wenselijkheid al aan de orde.

Hoe zal 2013 gaan verlopen?

Gerard Ouweneel

Literatuur

Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Avifauna van Nederland deel 2. Algemene en schaarse vogels van Nederland. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij Haarlem/Utrecht.

Kraker, K. de, 2012. Grevelingenverslag 2011. Rapport Sandvicensis Ecologisch adviesbureau Burgh.

Dijksen, A.J., 1996. Vogels op het Gouwe Boltje. Langeveld & De Rooy. Den Burg.

Rooth, J. & M.F. Mörzer Bruijns, 1959 De Grote Stern *Sterna sandvicensis* als broedvogel in Nederland. Limosa 32: 13-23.

Smit, C. 2012. Wad- en watervogeltellingen op Texel, 1980-2011: de Grote Stern. De Skor nummer 3: 9-14.

Grote Sterns in Ottersaat, 8 juni 2012.

(foto: René Pop)

Grote Sterns in Ottersaat: nieuw-nieuw-nieuw? Of toch niet?

Dat er Grote Sterns op Griend broeden, wist men rond de Waddenzee al lange tijd. Sinds de vestiging van de vogels op Griend rond 1915 is dit eilandje bijna voortdurend de belangrijkste (grootste) kolonie in de Nederlandse Waddenzee geweest. De piek ligt, met 25-30.000 paar eind jaren '30 en 20-25.000 paar midden jaren '50, echter al weer ver achter ons. Ookal wordt Griend vaak gezien als de belangrijkste kolonie, dit is niet altijd zo geweest. Honderd jaar geleden, vóór 1915, had het geïsoleerde Rottum de grootste kolonie, met enkele duizenden paren, wellicht omdat de eierappers hier niet zo makkelijk toegang hadden. De soort verdween hier ten tijde van de eerste vestigingen op Griend. Pas in 1946 kwamen weer vogels op Rottumeroog tot broeden (133 paar) en de soort bleef hier met wisselende aantallen terugkomen tot 1962 (met maximaal 2000-3000 paar; Rooth & Mörzer Bruijns 1959; Rooth 1989), maar de voormalige status als grootste kolonie van Nederland kreeg Rottum niet terug.

Texel is, later dan Rottum, ook korte tijd belangrijker geweest dan Griend. Tijdens de eerste jaren van de Tweede Wereldoorlog broedden er op de (Eendracht)schorren meer vogels dan op Griend (10-15.000 paar; Rooth & Mörzer Bruijns 1959). Hier kwam echter door massaal eierrapen in de latere oorlogsjaren een einde aan. Na de oorlog leefde de kolonie op Texel weer op en in 1956-1957 zaten er weer 10-15.000 paar op de Schorren (Rooth & Mörzer Bruijns 1959).

Tussen grofweg 1935 en 1965 waren ook andere locaties in en rond de Waddenzee – tijdelijk - belangrijk (Rooth & Mörzer Bruijns 1959; Brenninkmeijer & Stienen 1992). Na de afsluiting van de Zuiderzee vonden duizenden paren Grote Sterns tijdelijke broedplaatsen rond het ontstane IJsselmeer, vooral op de Mokkebank bij Laaxum en op de Makkumerwaard, beide in Friesland. In dit beeld passen ook de 6-7000 paar die zich tijdelijk vestigden in Den Helder in 1955, na een zomerstorm die Griend onder water zette (zie ook hieronder). Al deze perifere kolonies werden echter na kortere of langere tijd weer verlaten, waarbij de vogels vermoedelijk grotendeels terugkeerden naar Griend.

In 1985 werd een proeffabriek (*sic!*) van het bestrijdingsmiddel telodrin opgestart bij Rotterdam. De geloosde chloorkoolwaterstoffen in de Nieuwe Waterweg vonden via de Noordzeekustzone hun weg naar de Waddenzee, waar ze een abrupt einde maakten aan het broeden van Grote Sterns op Texel (in de hele Nederlandse Waddenzee bleven slechts 875 paar over, voornamelijk op Griend). De aantallen van vóór de grote vergiftiging zijn nooit meer teruggekeerd (Koeman 1971; Brenninkmeijer & Stienen 1992). Sindsdien heeft het zwaartepunt van het broeden van Grote Sterns steeds op Griend gelegen en waren er elders in en rond de Waddenzee slechts tijdelijke en kleinere vestigingen die als satellietkolonies van Griend zouden kunnen worden opgevat.

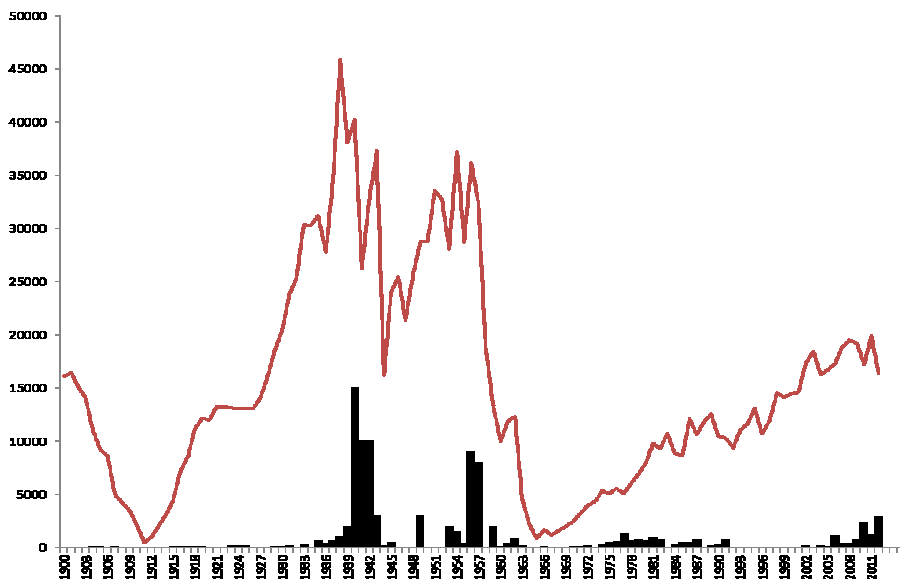

Grote Sterns

(foto: René Pop)

In de oostelijke Waddenzee hebben, afwisselend op Rottumeroog, Rottumerplaat, Schiermonnikoog en Engelsmanplaat Grote Sterns gebroed tussen 1964 en 1985, waarbij een totaal van 500 paar echter nooit werd gehaald (Rooth 1989). Tussen 1996 en 1998 werd er weer gebroed op Rottumerplaat (226, 805 en 2335 paar in die jaren; Date Lutterop), maar sindsdien niet meer. Op Schiermonnikoog werd vanaf 1995 tot 2005 vrijwel jaarlijks gebroed. De aantallen liepen eenmalig op tot 1000 paar in 1997 en lagen rond de 500 in de jaren 1999, 2000 en 2003, maar in de andere jaren aanzienlijk lager (Stuurgroep Avifauna Schiermonnikoog 2005). In 2004 kwam er niets meer opdagen, in 2005 zaten er nog één keer 12 paren op Schiermonnikoog, maar daarna is hier niet meer gebroed.

Ameland had alleen lang geleden, in de 19e eeuw, broedende Grote Sterns (Rooth & Mörzer Bruijns 1959). Groot was daar dus de verrassing in 2000, toen op de Fûgelpolle opeens 570 broedparen verschenen. Een jaar later waren ze echter weer verdwenen. Toch was deze 'verkenning' het begin van iets moois, want in 2005 vestigden zich hier weer 150 paren en vervolgens, tot en met deze zomer (2012) broedden er op Ameland jaarlijks tussen de 2000 en 5000 paar. Van Terschelling (Boschplaat) is één (mislukt) broedpaar bekend uit 1956. In 1983 broedden hier opeens 450 paar (Van Beusekom 1987) en in 1993 140 paar (Van Dijk *et al.* 1997), maar in andere jaren was de Boschplaat weer verlaten. In 2001 verschenen er twee paartjes, maar ook deze vestiging kreeg niet meteen een vervolg. Van 2004-2006 kwamen er echter respectievelijk 253, 1546 en 2500 paren tot broeden, maar zoals dat pleegt te gaan in perifere kolonies was het daarna weer afgelopen. Van elders rond de Waddenzee zijn alleen wat incidentele, solitaire paren bekend uit de jaren '90 (Vlieland, Balgzand, Friesland buitendijks; Bijlsma *et al.* 2001).

Figuur 1. Aantallen broedparen Grote Sterns op Texel (staven), volgens Rooth & Mörzer Bruijns (1959), Dijkse & Dijkse (1977), Rooth (1989), Dijkse (1996) en Kees de Kraker c.s. (2012). De aantallen in jaren waarvan bekend is dat er op Texel werd gebroed, maar niet precies in welke aantallen, zijn geïnterpoleerd. De doorgetrokken lijn geeft de aantallen weer voor heel Nederland (Brennikmeijer & Stienen 1992; Kees de Kraker c.s. 2012), ter vergelijking.

Texel - recent

In 1997 verschenen er opeens 132 paar aan de Mokbaai, in het afgesloten deel langs de Joost Dourleinkazerne. Een jaar later waren er nog maar 15 paar van over en nog een jaar later waren ze weer verdwenen en dat was het dan. Dachten we. In 2002 verschenen er echter opnieuw 137 paar op het terrein van de Joost Dourleinkazerne. Een jaar later waren ze opnieuw verdwenen. Twee jaar later keerden 98 paren terug (als je dat zou mogen zeggen: we weten niet of het om dezelfde vogels ging) aan de overkant van de Mokbaai, waar ze zich vestigden in de Petten. Hier bleven de vogels vervolgens jaar op jaar terugkomen: een situatie vergelijkbaar met die op Ameland. Bovendien een prachtige plek voor vogelaars, want pal langs de weg, dat vind je nergens! Maar juist omdat de vogels vlak langs de weg zaten en bovendien pal naast een boerenbedrijf, waren de verwachtingen aanvankelijk niet hooggespannen. Gezien het grillige karakter van Grote Sterns en de merkwaardige locatie zouden ze wel weer snel verdwenen zijn. Ze 'hoorden' immers thuis op het verre, strikt ontoegankelijke, verstoringsvrije Griend. Rooth & Mörzer Bruijns (1959) stelden dat "de Grote Stern een sterke voorkeur vertoont voor ijl begroeide, min of meer geïsoleerde buitendijkse

gronden en eilandjes". In weerwil van deze stelling beschrijven zij echter ook dat in 1955 op de opgespoten terreinen van het nieuwe marinehavencomplex in Den Helder 6-7000 paar Grote Sterns tot broeden kwamen: 'natuurbouw' *avant la lettre!* Veen *et al.* (1977) schrijven vervolgens dat een aan te leggen Grote Stern kolonie geïsoleerd gelegen moet zijn (ver van allerlei verstoorders, inclusief vogelaars) en bovendien kaal en groot moet zijn (voorkeur 10-20 hectare). Daar voldoet de Petten niet aan. Een andere 'wijsheid' uit de tijd van Rooth, Mörzer Bruijns en Veen was dat Grote Sterns het best gedijen als ze pal naast een grote kolonie Kokmeeuwen broeden. Die Kokmeeuwen zouden dan grondpredatoren (ratten, hermelijnen, etc) en luchtpredatoren (roofvogels en de grotere meeuwen) uit de buurt houden. In de Petten broeden wel wat Kokmeeuwen, maar veel stelt deze 'luchtmacht' toch niet voor. Het aantal grote meeuwen echter ook niet: die zitten op 'veilige' afstand in de duinen. Toch dachten we dat de vestiging in de Petten een vergissing was van de Grote Sterns. De locatie had echter een belangrijk pluspunt: zij ligt vlakbij de Noordzee. De voedselvoorziening wordt door Veen *et al.* als zeer belangrijk gezien en deze verloopt in de Petten gesmeerd (zie Baptist & Leopold 2010 voor een beschrijving hoe dit in zijn werk gaat). Grote Sterns halen hun vis vooral uit de Noordzee en ze halen die vis één voor één op. Griend ligt dus eigenlijk onmogelijk ver weg de Waddenzee in voor deze vogels. Prachtig broedgebied, maar eigenlijk te ver van het benodigde voedsel dus de sterns werken zich op Griend uit de naad: 30-50 kilometer vliegen voor ieder visje... dan kun je beter op Texel zitten.

Wellicht is de ligging van de kolonie ten opzichte van het voedsel (visjes uit de Noordzee) belangrijker dan vaak gedacht. De Grote Sterns hebben zich in de Petten tot en met de afgelopen zomer gehandhaafd, namen in aantal toe tot zo'n 2900 paar en breidden hun gebied uit tot in het naastgelegen 't Stoar. Een perifere vestiging die nu al zo'n 10 jaar standhoudt en bovendien veel jongen produceert. De jongenproductie wordt natuurlijk ook geholpen door het feit dat de locatie binnendijs ligt, dus veilig is voor overstromingen tijdens de jaarlijkse zomerstormpjes die elders huishouden onder de Grote Sterns. En ook met de verstoring blijkt het mee te vallen. De toeschouwers blijven gegarandeerd aan hun kant van het water en de sterns weten zich blijkbaar veilig in hun goed bekeken kolonie.

Dat smaakte naar meer. Utopia werd aangelegd met prachtige schelpen'strandjes' als een gespreid bed voor nog meer Grote Sterns. Vlakbij de Schorren, waar lang geleden (figuur 1) grote aantallen hadden gebroed, maar dat thans vooral broedplaats is voor de Lepelaar. Tegelijkertijd werden ook de kleinere sterns en de Kluten niet vergeten en werden de kunstmatige schelpenstrandjes van het Wagejot en Ottersaat ook weer tiptop in orde gebracht. Dat laatste werkte weer prima: op beide locaties volop Visdieven, Noordse Sterns en Kluten en het hele broedseizoen lang hordes vogelaars en vogelfotografen in de weer, nog dichter op de vogels dan bij de Petten. Niemand

had echter verwacht dat er ook Grote Sterns in Ottersaat zouden gaan broeden. En niet zo weinig bovendien: de nieuwe kolonie was meteen zo'n 1400 paar groot en er werden circa 1000 vliegvlugge jongen grootgebracht (geteld door Bernard Spaans en Martin de Jong). De Grote Sterns waren in Ottersaat letterlijk uit de lucht komen vallen. Vraag was waar ze voordien waren opgestegen? In de Petten/'t Stoar zaten dit jaar (1500 paar) zeker zoveel vogels als het jaar ervoor (1200 paar), al was dat de helft minder dan in 2010 (2400 paar). Had de helft van de vogels van de Petten in 2011 een broedseizoen overgeslagen om in 2012 neer te ploffen in Ottersaat? Het lijkt een vreemd scenario, maar omdat er op Texel geen Grote Sterns worden ge(kleur)ringd, valt hierover alleen te speculeren. Feit is ook dat de aantallen op Griend in 2012 uitzonderlijk laag waren (2796 paar, met een broedsucces van nagenoeg nul; Date Lutterop), wat een verschuiving van Griend naar Texel aannemelijk maakt, al betrof dit dan zeker niet alle vogels die op Griend werden gemist.

Onder de broedvogels van Ottersaat (én in de Petten) bevonden zich tientallen exemplaren met stalen ringen, die echter geen van allen konden worden afgelezen. Dat lukt alleen als je met je schuiltent en telescoop in een kolonie kunt gaan zitten (bijvoorbeeld Oosterhuis 2004; 2007), of in ieder geval nog dichterbij de vogels kunt komen dan zelfs bij Ottersaat mogelijk is (bijvoorbeeld: Tree 2011). Omdat op Texel zelf niet wordt geringd waren deze broedvogels zeker niet op Texel geboren. Import dus en Griend lijkt een waarschijnlijke bronpopulatie. Hier zitten veel vogels, kwamen voorheen altijd veel jongen groot en werd jaarlijks een deel hiervan door de vogelwachters geringd, met - helaas- alleen maar stalen ringen (voorheen aluminium: Oosterhuis 2007). Ook elders worden echter kuikens van Grote Sterns van stalen ringen voorzien (zie: Fijn *et al.* 2011) en de uitwisseling tussen broedkolonies is groot, weten we uit het ringonderzoek (zie bijvoorbeeld Brenninkmeijer & Stienen 1992; Wernham *et al.* 2002 en *good-old* Speek & Speek 1984). In de hoop toch iets meer over de herkomst van de Ottersaat-vogels te weten te komen, heb ik vaak naar die stalen ringen zitten staren, maar dat leverde dus niets op. Ook heb ik twee slachtoffers van het immer voortrazende verkeer langs de IJsdijk opgeraapt en bekeken, maar die waren helaas beide ongeringd. Tegen de tijd dat de jongen begonnen uit te vliegen verschenen er echter diverse vogels met kleurringen, die wel af te lezen waren. Dit betrof zowel geringde 'adulten' als juvenielen die in 2012 elders waren uitgevlogen. Het ging dus om dispersie aan het eind van het broedseizoen (*cf.* Fijn *et al.* 2011) van vogels op zoek naar rijke voedselgebieden of 'op een rondje langs de velden' om kennis en ervaring op te doen die ze wellicht later in hun leven gebruiken om zich als broedvogel te vestigen. Andere Texelaars voegden nog de nodige extra ringaflezings toe aan mijn lijstje, zodat we nu toch iets meer weten over de mogelijke (toekomstige?) herkomst van onze Ottersaat- en Petten-vogels.

Afgelezen kleurringen

Tussen 30 juni en 18 augustus 2012 werden op Texel 22 verschillende kleurringen afgelezen door vier waarnemers. Bovendien werd nog een vogel gezien met grijs geverfde veren waarvan de herkomst werd achterhaald (tabel 1). Het betrof aanvankelijk adulte en - vermoedelijk - nog subadulte vogels, geringd in Schotland, op trek naar de overwinteringsgebieden (Portugal) en in Afrika (Gambia). Vanaf 5 juli trok er een ware golf van gekleurringde juvenielen uit de Delta Texel binnen. Bij de lijst met aflezingen (tabel 1) zijn nog de volgende opmerkingen te maken. **1:** De vogel met Wit-G06 werd even later (30 juli 2012) door Damián Romay Cousido en Maarten Platteeuw afgelezen in de Putten bij Camperduin. **2:** Wit-EPF was mogelijk het meest spectaculaire geval en de enige bewezen Griend-vogel. Deze vogel werd als pullus op Griend geringd op 25 juni 2010, maar kreeg alleen een stalen ring. Hij vloog echter de Noordzee over naar het Ythan estuarium in Noordoost-Schotland en liet zich daar op 30 augustus 2010 opnieuw vangen. Hier werd de kleurring aangelegd. Vervolgens zal de vogel naar Afrika vertrokken zijn en verdween hij van de radar. Op 26 juni 2012, dus nog geen twee weken voordat hij op Texel werd afgelezen, werd hij gezien in La Palud du Cosquer, Bretagne, Frankrijk. **3:** In 2010 werden in Noordoost-Schotland 300 kuikens geringd met een rode en een blauwe kleurring aan dezelfde poot. Welke vogel dit precies is van die 300 is niet te achterhalen (daarvoor zou de stalen ring die ook werd aangelegd moeten worden afgelezen), maar de herkomst is wel bekend. **4 & 5:** Er werden twee verschillende adulten gezien met een kaal geel ringetje. De eerste had de gele ring samen met een stalen ring aan dezelfde poot. De tweede, afgelezen door Bob Loos in de Slufter, had de gele ring rechts en de stalen ring links. De herkomst van de vogel van Bob is wellicht de Scheelhoek (bij Stellendam op Goeree-Overflakkee), waar in mei 2009 15 vogels van zo'n geel ringetje zijn voorzien. Anonieme gele ringetjes zijn ook wel gebruikt bij onderzoek op Griend en in Zeebrugge. Alle ringers zeggen deze gele ringetjes aan de andere poot gehangen te hebben dan de stalen ring; niemand weet dus waar de vogel vandaan komt die in Ottersaat werd gezien met zijn gele ringetje want dit zat samen met de stalen ring aan dezelfde poot. Zeker is wel dat er twee verschillende vogels met anonieme gele ringetjes Texel hebben bezocht in 2012. **6:** Geel-PAW werd in een mistnet gevangen in de Canto zoutpannen, Alcochete, Portugal op zijn trek naar Afrika. Twee jaar later dook de vogel na het broedseizoen op Texel op (drie aflezingen) en vervolgens (14 juli) ook nog bij Camperduin (Fred Visscher). **7:** Een vogel met opvallende grijze veerpartijen, zichtbaar op beide vleugelboegen (in zit). Het bleek te gaan om een vogel gemerkt met de kleurstof zilvernitraat, wat een bruine of grijze kleur oplevert. Dergelijke vogels zijn bij het

Geringde juveniele Grote Stern: blauw-NP7 in De Petten. Net als de blauw N48 (vorige pagina) werd deze vogel op de Scheelhoek geringd. (foto: Rob van Bemmelen)

onderzoek in de Delta gemerkt; de kleur kan zijn aangebracht op vier plekken op een vogel: kop-rechtere vleugel-staart-linkervleugel. Deze vogel was alleen op beide vleugels gemerkt en staat dus bekend als -ZB-ZB (de Z staat voor zilvernitraat, er is ook geel picrine gebruikt om te merken; zie Fijn *et al.* 2011). Vogel -ZB-ZB werd op 21 mei gevangen en geleverd, verloor zijn kuiken ruim een maand later (26 juni) en dook negen dagen later op in Ottersaat. Omdat deze opvallende vogel slechts eenmaal werd gezien was zijn bezoek vermoedelijk van korte duur. **8:** De eerste uit een reeks kuikens die vlak voor het uitvliegen werden voorzien van een blauwe kleuring (allemaal met N als eerste letter van een code van drie letters-cijfers) in de Delta in 2012. Dit jaar werden 484 kuikens op deze wijze geringd om onderzoek te doen naar de dispersie en overleving van Grote Sterns uit de Delta, uitgevoerd door de Ringgroep Delta (pim.wolf@gmail.com), Bureau Waardenburg en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek in Brussel. Dit onderzoek levert bijzonder veel terugmeldingen op (zie noot 13 hieronder), tot in Zweden aan toe! Texel levert, met 14 afgelezen vogels, een bijdrage van 2.9% van dit totaal. De eerste vogel dook op Texel al twee weken na het

Twee juveniele Grote Sterns (links) met een adulte Visdief. De rechter Grote Sterns is geringd: blauw N48, zie opmerking 11. (foto: Rob van Bemmelen)

ringen op. Ze werden zowel in Ottersaat als in de Petten gezien en later ook in de grote groep die de Slufter als tijdelijk domicilie had gekozen tegen het eind van de zomer (met dank aan Bob Loos!). Uit herhaalde aflezingen van dezelfde vogels bleek er volop uitwisseling te bestaan tussen Ottersaat, de Petten en de Putten (bij Camperduin). **9:** NK7 zat een dag eerder, op 7 juli 2012, nog in de Putten bij Camperduin (Fred Visscher). **10:** NV3 zat op 5 juli nog als vliegvlug jong in zijn kolonie op de Scheelhoek en zat op 9 juli (17.10 uur) in Ottersaat. **11:** Tussen de twee aflezingen in de Petten door werd N48 afgelezen in de Putten bij Camperduin op 17 juli door Sytze Algera. Een duidelijk heen-en-weertje dus. **12:** Ook NS7 werd afgelezen in de Putten bij Camperduin en wel op 14 juli door Fred Visscher. **13:** Deze aflezing van N56 bleek de 121^e kleurring die gemeld werd uit deze serie, van 484 blauw-gekleurde 1kj's. Hiermee was op dat moment, een maand na het ringen, al 25% van deze vogels minimaal een keer teruggemeld! **14:** N9A werd eerder bij de Putten bij Camperduin gezien door Fred Visscher op 17 juli en door Sytze Algera op 20 juli.

ring	gezien (2012)	locatie	door	ringdatum	ringplaats	als	opm.
Wit-G06	30-06	Ottersaat	ML	17-12-2011	Gambia	Adult	1
	4-07	Ottersaat	ML				
Wit-EPF	8-07	Ottersaat	ML	25-06-2010	Griend	Pullus	2
Rood-EZA	1-07	Ottersaat	ML	21-08-2011	Ythan, NO	Adult	
	17-07	De Petten	ML				
Rood-ENJ	9-07	Ottersaat	ML	21-08-2011	Ythan, NO	Adult	
Rood-	1-07	Ottersaat	ML	2010	Ythan, NO	Pullus	3
Geel-blank	30-06	Ottersaat	ML	?	?	?	4
Geel-blank	18-08	De Slufter	BL	Mei 2009 ?	Scheelhoek ?	Adult?	5
Geel-PAW	3-07	Ottersaat	ML	24-09-2010	Taag estuarium, Portugal	Adult	
	6-07	Ottersaat	SL				
	6-07	Ottersaat	ML				
“-ZB-ZB”	4-07	Ottersaat	ML	21-05-2012	Scheelhoek	Adult	7
Blauw-N1N	5-07	Ottersaat	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	8
	6-07	De Petten	ML				
Blauw-NTC	6-07	De Petten	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	
	6-07	De Petten	SL				
Blauw-NTV	6-07	Ottersaat	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	
Blauw-NK7	8-07	Ottersaat	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	9
Blauw-NRF	8-07	Mokbaai	SL	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	
Blauw-NV3	9-07	Ottersaat	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	10
Blauw-NFF	9-07	Ottersaat	ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	
Blauw-N48	15-07	De Petten	RvB	20-06-2012	Markenje, Grevelingen	Pullus	11
	18-07	De Petten	RvB	20-06-2012			
Blauw-NS7	15-07	De Petten	RvB	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	12
Blauw-NP7	17-07	De Petten	RvB	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	Foto
Blauw-N7R	17-07	De Petten	RvB	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	
	18-07	De Petten	RvB				
Blauw-N56	19-07	De Petten	ML	20-06-2012	Scheelhoek	Pullus	13
Blauw-N9A	27-07	De Petten	RvB/ML	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	14
Blauw-NNP	18-08	De Slufter	BL	19-06-2012	Scheelhoek	Pullus	

Tabel 1. De in 2012 afgelezen kleurringen van Grote Sterns op Texel. Waarnemers waren Mardik Leopold (ML), Sander Lilipaly (SL), Rob van Bemmelen (RvB) en Bob Loos (BL).

Discussie

De afgelopen 10-15 jaar komen Grote Sterns ook buiten Griend en steeds op relatief korte afstand tot de Noordzee tot broeden. Meerdere van de nieuwe, perifere kolonies worden nu jaren achtereen bezet en bovendien is het broedsucces vaak goed. Sommige van deze kolonies, zoals die op Schiermonnikoog, hebben te maken gehad met overstromingen, waardoor tijdens een enkel zomerstormpje grote aantallen eieren of kuikens verloren kunnen gaan. Op onze eigen Schorren was dit ook het geval (nu hebben de Lepelaars daarmee te maken). Als Grote Sterns dus genegen zouden zijn om binnendijs te gaan broeden, hebben ze in ieder geval één probleem minder. Als tweede voordeel van perifere kolonies kan genoemd worden dat de afstand tot het voedsel in de Noordzee veel kleiner is dan vanaf Griend. De voedselaanvoer kost dus minder energie en de ouders kunnen meer tijd bij het nest spenderen aan de verdediging van eieren en kuikens. De aanleg van Utopia (ondermeer voor Grote Sterns) was dus geen gekke gedachte, al verkozen de vogels zelf een aangelegd 'visdievenstrandje' in Ottersaat. Ottersaat heeft met de Petten/'t Stoar en Utopia gemeen dat het weliswaar toegankelijk is voor de blikken van mensen, maar niet voor mensen zelf: die blijven keurig achter de sloot die voor deze kolonies langs loopt.

Door de nieuwe vestigingen zijn de aantallen broedparen in Nederland vooralsnog niet toegenomen. Figuur 1 laat vanaf 2000 nog geen spectaculaire (extra) groei zien. Het lijkt dus eerder om een herverdeling te gaan, ten koste van Griend. Toch is dit niet per definitie slecht, of zinloos, omdat het broedsucces buiten Griend wel eens relatief hoog zou kunnen zijn, wat op termijn wel tot een populatiegroei zou kunnen leiden. Los daarvan zijn de perifere vestigingen zichtbaar voor iedereen en dat is voor veel vogelaars en het ecotoerisme een groot voordeel boven Griend. Dat leidt vervolgens ook weer tot een flink aantal aflezingen van kleurringen.

Vooralsnog is niet duidelijk waar de broedvogels van Texel vandaan komen. Aan de hand van de kleurringen die we konden aflezen is wel duidelijk dat aan het eind van het broedseizoen vogels uit alle windstreken even komen langswaaien. Veel van deze vogels zijn nog jong. Voor de vogels met blauwe ringen is dit evident, maar ook tussen de 'adulten' met andere kleurringen zitten minimaal twee vogels die in 2010 zijn geboren (Wit-EPF en Rood-Blauw) en die dus waarschijnlijk nog niet gebroed hebben. Er zijn waarnemingen die aannemelijk maken dat nieuwe kolonies veel vogels trekken die voor het eerst gaan broeden. Dit is aan de hand van kopruï en afgelezen ringen vastgesteld op Schiermonnikoog (Stuurgroep Avifauna Schiermonnikoog) en ook op de Joost Dourleinkazerne (Martin de Jong, pers. comm.). Voorafgaand aan zo'n vestiging zullen jonge vogels hun wereld, in een ruime kring rond de kolonie waar ze zijn geboren, verkennen. Dit zagen we met name aan het grote aantal blauwe ringen dat

op Texel opdook. Wellicht zullen we hier in de toekomst enkele van deze vogels als broedvogel terugzien. Ook jongen uit de eigen Texelse productie zullen zich te zijner tijd op Texel vestigen, als er dan nog kolonies zijn. Wat zou het spannend zijn als we niet alleen de Zeeuwse jongen kunnen volgen, maar ook de eigen kweek. Zouden we vanaf komend jaar niet een aantal van de eigen vogels van kleurringen kunnen voorzien? En zou een dergelijk kleurringprogramma niet breder in Nederland kunnen worden opgezet, zodat we kunnen volgen hoe nieuwe vogels zich in de loop der jaren gaan verdelen over de diverse kolonies?

Mardik Leopold, IMARES

Literatuur

- Baptist, M.J. & Leopold, M.F., 2010. Prey capture success of Sandwich Tern *Sterna sandvicensis* varies non-linearly with water transparency. *Ibis* 152: 815-825.
- Beusekom, R.F. van, 1987. Grote Stern *Sterna sandvicensis*. Pp 292-293 in: SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.
- Bijlsma, R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J., 2001. Avifauna van Nederland II - Algemene en schaarse vogels van Nederland. GMB Uitgeverij/KNNV, Haarlem/Utrecht: 496p.
- Brenninkmeijer A. & Stienen E.W.M., 1992. Ecologisch profiel van de Grote Stern (*Sterna sandvicensis*). Rin-rapport 92/17: 107 pp.
- Dijk, A.J. van, Hustings, F., Sierdsema H. & Verstraal T. 1997. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1992-93. *Limosa* 70: 11-26.
- Dijksen, A.J., 1996. Vogels van het Gouwe Boltje. Een volledig overzicht van de avifauna van Texel. Langeveld & De Rooy, Den Burg: 533p.
- Dijksen, A.J. & Dijksen, L.J. 1977. Texel – vogeleiland. KNNV Uitgave nr. 25, Thieme & Cie, Zutphen.
- Fijn, R.C., Wolf P., Courtens W., Poot M.J.M. & Stienen E.W.M. 2011. Dispersie na het broedseizoen, trek en overwintering van Grote Sterns uit de Voordelta. *Sula* 24: 121-135.
- Koeman, J.H. 1971. Het voorkomen en de toxicologische betekenis van enkele chloorkoolwaterstoffen aan de Nederlandse kust in de periode 1965 tot 1970. PhD thesis, University of Utrecht: 139p.
- Oosterhuis, R. 2004. Het vangen van Kokmeeuwen en Grote Sterns op het nest en de gevolgen daarvan. Op het Vinkentouw 102: 8-16.
- Oosterhuis, R. 2007. Oproep tot het gebruik van stalen ringen: een voorbeeld aan de hand van Grote Sterns op Griend. Op het Vinkentouw 111: 27-31
- Rooth, J. 1989. De Nederlandse broedpopulatie van de Grote Stern *Sterna sandvicensis* in 1961-88. *Limosa* 62: 121-124.
- Rooth, J. & Mörzer Bruijns M.F. 1959. De Grote Stern (*Sterna sandvicensis sandvicensis* Lath.) als broedvogel in Nederland. *Limosa* 32:13-23.
- Smit, C. 2012. Wad- en watervogeltellingen op Texel, 1980-2011: de Grote Stern. *Skor* 31(3): 9-14.
- Speek, B.J. & Speek G. 1984. Thieme's vogeltekst. Terugmeldingen van 181 vogelsoorten verzameld in 301 geografische kaarten. Thieme, Zutphen: 305p.
- Stuurgroep Avifauna Schiermonnikoog (redactie) 2005. Vogels van Schiermonnikoog, gezien-geteld-opgetekend. Uitgeverij Unipers, Abcoude, 440p.
- Tree, A.J. 2011. Origin, occurrence and movements of Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis* in southern Africa. *Marine Ornithology* 39: 173-181.
- Veen, J. 1977. Functional and causal aspects of nest distribution in colonies of the Sandwich Tern (*Sterna s. sandvicensis* Lath.). *Behaviour* 20 (Supplement): 193p.

Veen, J., Stienen E.W.M, Brenninkmeijer A., Offringa H., Meire P. & van Waeyenberge J. 1977. Ecologische randvoorwaarden voor de aanleg van een broedplaats voor sterns in de voorhaven van Zeebrugge. Rapport IN 97/15, Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, België: 37p.

Wernham, C., Toms M., Marchant J., Clark J., Siriwardena G. & Baillie S. (eds) 2002. The migration atlas: movements of the birds of Britain and Ireland. T. & A.D. Poyser, London: 884p.

Lepelaars

(foto: René Pop)

Wad- en watervogeltellingen op Texel, 1980-2011: de Lepelaar

Lepelaars zijn grote, witte, reigerachtige vogels met een opvallend lange, donkerkleurige, lepelvormige snavel met een gelige vlek op de punt. In het veld kunnen ze niet makkelijk met een andere soort worden verward, met uitzondering van zilverreigers. In het voorjaar en de zomer is de kop versierd met een afhangende kuif, terwijl hals en nek zijn voorzien van een gelige band. Eerstejaars vogels hebben een kortere, lichtere snavel en (in vlucht goed te zien) zwarte vleugeltoppen. Er worden 3 ondersoorten onderscheiden: de in Nederland broedende ondersoort (*leucorodia*) heeft een verspreidingsgebied dat zich uitstrekt tot in China en India, de ondersoort *balsaci* komt voor in Mauritanië en de ondersoort *archeri* langs de kusten van de Rode Zee en in Oost Afrika (Del Hoyo *et al.* 1992).

In de zomermaanden zijn honderden Lepelaars op Texel aanwezig. De soort wordt beschouwd als het icoon van de vogels op Texel. Het logo van Nationaal Park Duinen van Texel is getooid met een Lepelaar en ook de plaatselijke VVV zet hem graag in om bezoekers naar Texel te lokken.

Voorkomen

De in Europa aanwezige Lepelaars broeden op verschillende plaatsen in Nederland en in de omringende landen, in Zuid-Spanje en op verschillende plaatsen in Zuidoost-Europa (Del Hoyo *et al.* 1992). In Nederland broeden de meeste Lepelaars op de Waddeneilanden, gevolgd door het Zwanenwater, het IJsselmeergebied (Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen) en het Deltagebied (Quackjeswater, Voorne). De toename op de Waddeneilanden is een gevolg van onder andere de uitbreiding van het verspreidingsgebied van de Vos en het daarmee verhoogde predatierisico (Bijlsma *et al.* 2001).

In de afgelopen jaren heeft de Nederlandse populatie zich ook uitgebreid naar omringende landen. Tegenwoordig wordt ook gebroed in Duitsland, Denemarken (vooral in het Waddengebied), Frankrijk en Zuidoost-Engeland (Overdijk & Horn 2005, Lok *et al.* 2009). Anno 2008 broedde echter nog steeds 90% van de internationale Waddenzeepopulatie in het Nederlandse deel (Laursen *et al.* 2010).

In de nazomer verzamelen zich honderden Lepelaars in het Waddengebied (vooral in het Lauwersmeer), in de Oostvaardersplassen en in het Deltagebied (Bijlsma *et al.* 2001). Op deze pleisterplaatsen brengen de Lepelaars een deel van de rui door en bouwen ze reserves op voor de trek naar de overwinteringsgebieden. Deze liggen in West-Frankrijk en Zuid-Spanje, Marokko, Senegal en vooral in Mauritanië (De le Court

& Aguilera 1997). Hier overzomeren ook de meeste vogels tijdens hun tweede levensjaar.

Voedsel

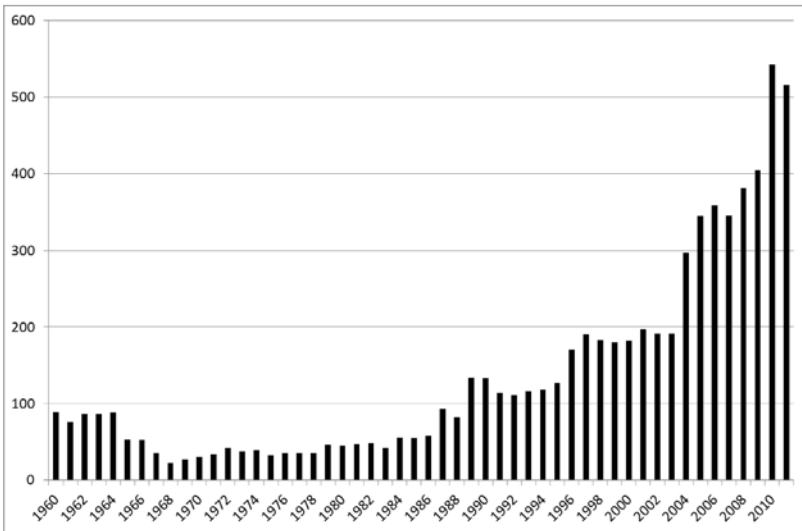
In het vroege voorjaar foerageren Lepelaars vooral in sloten in het polderland. Vanaf mei foerageren ze ook in zoute wateren, vooral langs geulen in het intergetijdengebied, nog later in het jaar ook op droogvallende platen. In alle gevallen hebben ze een voorkeur voor ondiep en helder water. Lepelaars zoeken zowel overdag als 's nachts naar voedsel.

Het voedsel in het binnenwater bestaat vooral uit kleine en middelgrote vis, vooral Driedoornige en Tiendoornige Stekelbaarzen. Daarnaast worden waterinsecten en hun larven (zoals watertorren, libellen, kokerjuffers) gegeten en insecten van vochtige weilanden (sprinkhanen, vliegen, muggen, wantsen). In de Waddenzee en de Deltawateren bestaat het voedsel vooral uit garnalen, grondels, jonge platvis en steurgarnalen. Bij de broedvogels strekt het voedselgebied zich uit tot op 40 kilometer van de broedkolonie (Wymenga & Wintermans in Schutte & Den Boer 1999). Vooral in het vroege voorjaar steken Texelse broedvogels met grote regelmaat het Marsdiep over om in de polders in de kop van Noord-Holland te gaan foerageren (zie Dijkse 1996).

Populatiegrootte

De grootte van de Noordwest-Europese populatie wordt geschat op 11.300 vogels (Delany & Scott 2006). Deze schatting lijkt wat aan de belegen kant, vooral gelet op de onstuimige groei van het aantal Nederlandse broedvogels in de laatste jaren. Het aantal Lepelaars is uit een diep dal teruggekomen: in 1968 broedden nog slechts 150 paren in Nederland (Lok *et al.* 2009), in 2010 kwamen er, verspreid over 39 kolonies, 2376 paren tot broeden (Van Kleunen *et al.* 2012). Deze groei is vooral te danken aan de verbetering van de kwaliteit van het binnenwater, onder andere door een verbod op het gebruik van pesticiden (zoals DDT) die in de jaren zestig en zeventig veel in de landbouw werden toegepast. Bovendien zijn er meer geschikte broedplaatsen bijgekomen, zijn op veel plaatsen schuin-(in plaats van steil-)aflopende slootkanten aangelegd en is de bescherming in de doortrekgebieden verbeterd (Schutte & Den Boer 1999). De toename is het sterkst geweest op de Waddeneilanden: deze populatie is in de afgelopen 25 jaren vertienvoudigd. Op Texel nam het aantal broedparen tussen 2004 en 2008 toe van 300 naar 400 paren en naar ruim 500 paren in 2010 en 2011 (figuur 1). Op Texel was in 2010 23% van de Nederlandse populatie aanwezig. In 1941 was dat 28% (Dijkse 1996).

De toename in het aantal broedparen vertaalt zich ook in het aantal Lepelaars dat

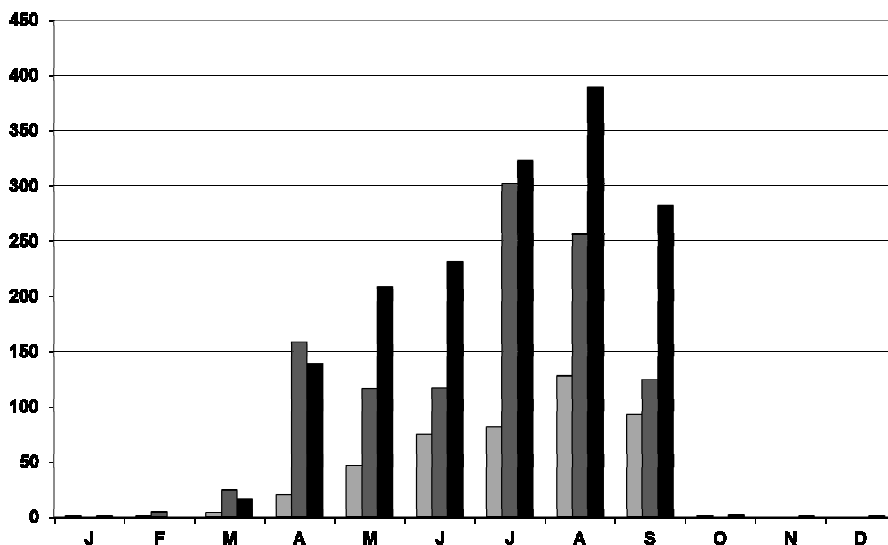
Figuur 1. Het aantal broedparen van de Lepelaar op Texel in de jaren 1960-2011. De gegevens zijn samengesteld op basis van Dijksen (1996) en de Ornithologische Jaarverslagen van 1996 t/m 2011.

buiten de broedtijd aanwezig is: in september 2008 werden 7000 Lepelaars in Nederland geteld, waarvan ongeveer de helft in de Waddenzee (Hornman *et al.* 2011).

Fenologie

De eerste Lepelaars arriveren vroeg in het voorjaar, meestal al in februari. Het betreft vooral vogels die in Frankrijk en Spanje hebben overwinterd. Lepelaars die hebben overwinterd in West-Afrika komen in maart en vooral in april en mei binnen (Bijlsma *et al.* 2001). Dit beeld komt ook naar voren in de resultaten van de Texelse wad- en watervogeltellingen (figuur 2). In de daarop volgende maanden nemen de aantallen verder toe, een gevolg van aankomst van late broedvogels en van het feit dat dan al de eerste jongen buiten de kolonies verschijnen. Uit figuur 2 blijkt dat sinds 1980 de aantallen Lepelaars die tijdens wadvogeltellingen worden waargenomen in vrijwel alle maanden zijn toegenomen.

Uit waarnemingen van gekleurde op Schiermonnikoog broedende Lepelaars blijkt dat in de nazomer een deel van deze vogels eerst naar de westelijke Waddenzee trekt om bij te tanken voor de trek naar Afrika (zie <http://www.werkgroeplepelaar.nl/lifehistories.htm>). De meeste vogels vertrekken weer in de loop van september (Dijksen 1996). In de maanden daarna worden hooguit kleine aantallen jonge vogels gezien, waarvan sommige proberen te overwinteren.

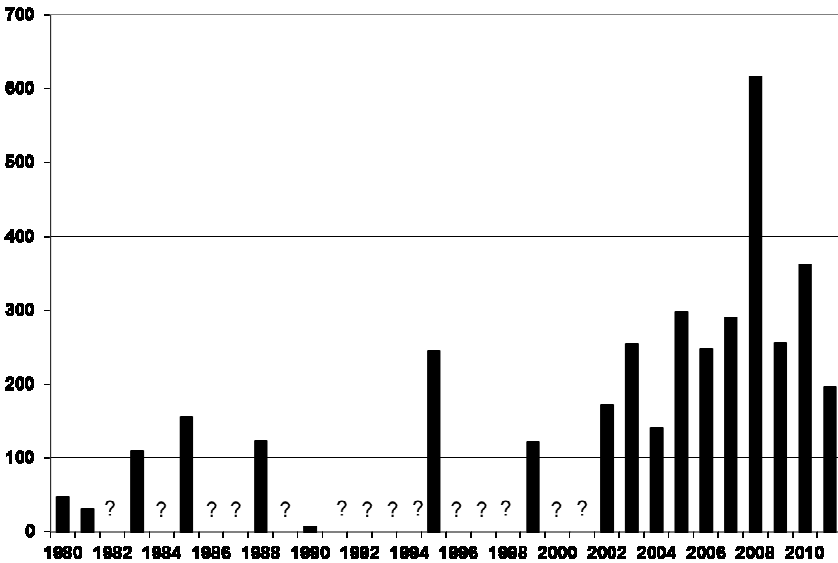
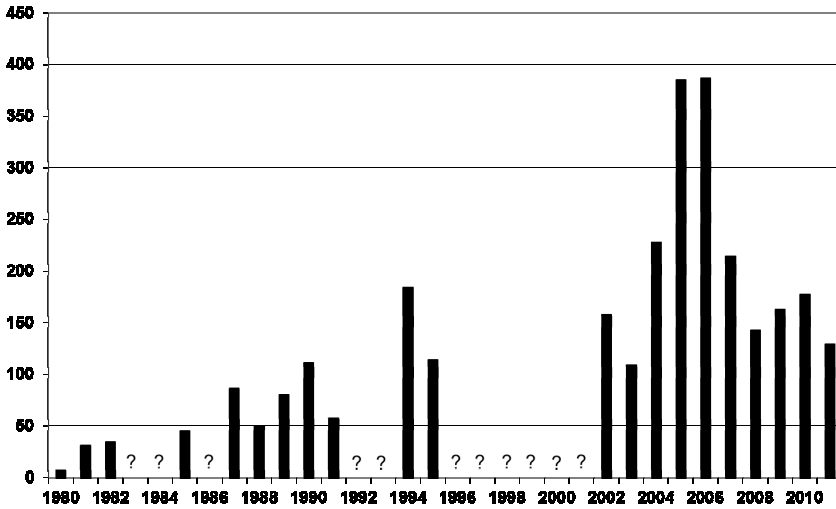
Figuur 2. De gemiddelde aantallen Lepelaars op Texel per maand, uitgesplitst over drie perioden. Met de lichtgrijze balken zijn de gemiddelde aantallen in de jaren 1980-'89 weergegeven, met de donkergrijze balken de gemiddelde aantallen in 1990-'99 en met de zwarte balken de gemiddelde aantallen in 2000-'11.

Verspreiding van de soort op Texel

Lepelaars broeden in drie kolonies op het eiland. De grootste is te vinden in de Geul (minstens 420 paren in 2011, gevolgd door de Schorren (80 paren) en de Muy (15 paren); Stork 2012). Lepelaars worden tijdens wadvogeltellingen in mei vooral waargenomen in de omgeving van de broedkolonies, de meeste (51% van het totaal aantal in deze maand) op de Schorren. In dit telgebied vallen Lepelaars waarschijnlijk meer op dan nabij de andere kolonies. Ook in september worden de hoogste aantallen op de Schorren waargenomen (73%). De overige exemplaren zijn vooral aanwezig in de Mokbaai (12%).

Trends

De aantallen Lepelaars tijdens de wadvogeltellingen in mei (figuur 3) laten over de afgelopen 32 jaren een stijging zien. Deze toename is echter veel minder sterk dan die van de broedvogel populatie (figuur 1). Het tijdens watervogeltellingen getelde aantal wordt in sterke mate bepaald door het feit dat ze in de kolonies vaak moeilijk zichtbaar zijn en dat in het vroege voorjaar veel in poldersloten in de kop van Noord-

Figuur 3. Aantallen Lepelaars op Texel in mei (boven) en september(onder) op basis van de wad- en watervogeltellingen van 1980-2011. In de jaren die zijn gemerkt met een ? is in mei resp. september geen telling uitgevoerd.

Holland wordt gefoerageerd. De tellingen in september leveren een vergelijkbaar beeld op (figuur 3) en ook in dit geval is de toename minder sterk dan die van de broedvogelpopulatie. Wel zijn de aantallen tweemaal zo hoog als in mei. Kennelijk blijft een groot deel van de Texelse Lepelaars na de broedtijd niet in de directe omgeving van de kolonies hangen en verspreiden deze vogels zich over een veel groter gebied. In september zal een deel van de aanwezige vogels ook van elders afkomstig zijn. Dijkse (1996) meldt dat er op 14 september 1930, toen er nog geen Lepelaars op Texel broedden, 75 exemplaren op de Schorren werden waargenomen.

De toename van het aantal broedparen in het Nederlandse deel van de Waddenzee lijkt af te vlakken en voor de nabije toekomst wordt een stabilisatie van het aantal broedparen voorspeld (Lok *et al.* 2009). Het in de internationale Waddenzee aanwezige aantal is tussen 1991 en 2009 gestegen van 217 naar 1661 paren (Laursen *et al.* 2010). Deze toename vertaalt zich uiteraard ook in een toename van de aantallen tijdens de watervogeltellingen in Duitsland en Denemarken.

Cor Smit

Literatuur

- Bijlsma, R.G., F. Hustings, & C.J. Camphuysen, 2001. Avifauna van Nederland, deel 2. Algemene en schaarse vogels van Nederland. GMB Uitgeverij/KNNV uitgeverij, Haarlem/Utrecht, 496 p.
- Boele, A., van Bruggen, J., van Dijk, A.J., Hustings, F., Vergeer, J.W., Ballering, L., Plate, C.L., 2012. Broedvogels in Nederland in 2010. SOVON monitoringrapport 2012/01, Beek-Ubbergen, 142 p.
- De le Court, C., Aguilera, E., 1997. Dispersal and migration in Eurasian spoonbills *Platalea leucorodia*. *Ardea* 85, 193-202.
- Del Hoyo, J., Elliot, A., Sargatal, J., 1992. Handbook of the birds of the world, Vol. 1, Ostrich to Ducks. Lynx Edicions, Barcelona, 696 p.
- Delany, S., Scott, D., 2006. Waterbird Population Estimates - Fourth Edition. Wetlands International, Wageningen, 233 p.
- Dijkse, A.J., 1996. Vogels op het Gouwe Boltje. Een volledig overzicht van de Avifauna van Texel. Langeveld & De Rooy, Den Burg, 533 p.
- Hornman, M., Hustings, F., Koffijberg, K., van Winden, E., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep, Soldaat, L., 2011. Watervogels in Nederland in 2008/2009. SOVON-monitoringrapport 2011.003, Waterdienst-rapport BM 10/24. SOVON Vogelonderzoek, Nijmegen, 124 p.
- Laursen, K., Blew, J., Eskildsen, K., Günther, K., Hälterlein, B., Kleefstra, R., Lüerßen, G., Potel, P., Schrader, S., 2010. Migratory Waterbirds in the Wadden Sea 1987- 2008. Trend, Phenology, Distribution and Climate Aspects. Wadden Sea Ecosystem No.30. Common Wadden Sea Secretariat, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven, Germany, 170 p.
- Lok, T., Overdijk, O., Horn, H., Piersma, T., 2009. De lepelaarpopulatie van de Wadden. Komt het einde van de groei in zicht? *Limosa* 82, 149-157.
- Overdijk, O., Horn, H., 2005. Broedende Lepelaars in Nederland in 1999-2004. *Limosa* 78, 97-102.
- Schutte, H., den Boer, T., (red.), 1999. Lang leve de Lepelaar. Vijf jaar samenwerken aan soortbescherming. Vogelbescherming, Zeist, 159 p.
- Stork V.E. (red.), 2012. Ornithologisch jaarverslag Texel 2011. Vogelwerkgroep Texel, De Cocksdorp, 63 p.

Scholeksters op laag water zoeken

Oorspronkelijk had Bruno de excursie om 9 uur gepland. Klaas had er 10 uur van gemaakt. Dit kwam prima uit, want om 10 uur waren de buien voorbij en was het licht om de Scholeksters in de Mokbaai te zien goed te noemen. Met tien man hadden we een mooie opkomst, maar al snel vielen de eerste drie afvallers te noteren. Fara had mooie bergschoenen aan die ze niet aan het slik wilde blootstellen en de vader van schelpenliefhebber Camiel uit Nijmegen had te grote laarzen, hetgeen onoverkomelijk bleek. De laarzen bleven bij iedere stap in de prut vastzitten. Hij bleef samen met de tweede scholeksterspecialist vanaf de kant scholeksterringen waarnemen. Drie glijpartijen in het begin leverden voor de rest van de groep evenzovele natte broeken op alsmede een disfunctionerende verrekijker met water van binnen. Deze *die hards* zetten evenwel gewoon door, waarvoor hulde. Wat verderop werd het slik zandiger en traden er geen problemen meer op. Bruno liet ons zien met welke ringen de Bonte Pieten geringd worden en welke systematiek erachter schuilt. Er zijn ringen met diverse kleuren. De Piet krijgt 2 of 3 ringen om als ik het goed begrepen heb. Iedere vogel krijgt ook een metalen ring met een lang nummer erin gestanst. Deze zijn in het veld evenwel lastig af te lezen. Ik vermoed dat een en ander op de lezing de avond te voren *in extenso* is uitgelegd. Daar was ik echter niet bij. Wellicht dat van de lezing ook een verslag gemaakt wordt? In de baai vonden we diverse geringde Scholeksters waarop met de telescoop maximaal ingezoomd werd (60x). Met een 10x-kijker was door ondergetekende niet eens te zien dat de Piet geringd was! Zelfs na het inzoomen is het een klus de diverse ringen correct af te lezen. Bruno doet dit al zeer lang en hem kostte het op het oog weinig moeite: het ene na het andere nummer werd in zijn opschrijfboekje genoteerd. Overigens kunnen Scholeksters meer dan 35 jaar oud worden, is een van de conclusies van 35 jaar ringen door Bruno en collegae.

Bruno legde veel uit over de verschillende schelpen die door de Bonte Pieten gegeten worden. Ook kleinere Japanse Oesters kunnen ze aan. De grote hebben scherpe randen, wat de reden is om niet blootsvoets maar gelaarsd het slik op te gaan. *En passant* werd uitgelegd hoe een mannetjes- van een vrouwtjeskrab onderscheiden kan worden: het driehoekje aan de onderkant is bij het vrouwtje bollier. Verder werden we door Bruno gewezen op garnaltjes, pieren en zeer kleine visjes. Die laatste zijn voor de Scholekster te klein en te snel.

Naast Scholeksters zagen we Rosse Grutto's, Groenpootruiters, Wulpen, Lepelaars en Goudplevieren. Na afloop werd er nog spontaan gediscussieerd over het lot van de Honingbij en de nadelen van de grootschalige landbouw waarop Bruno passend concludeerde dat de bediscussieerde ontwikkelingen dezelfde zijn als die voor de Scholekster momenteel zo nadelig uitpakken.

Eduard Leinwand

COMING
Lifestyle

Club

Su in de showroom

Oosterhof
WONEN

www.oosterhofwonen.nl
Parkstraat 3, Den Burg, tel. 312246

administratiekantoor **Rood**

De Dageraad 61 · 1797 SK · Den Hoorn (Texel) · telefoon 0222 31 94 29

Uw Administratie & Belastingzaken

Vogelen wij voor u uit.

NEDERLANDSE ORDE VAN
ADMINISTRATIE- EN
BELASTINGDESKUNDIGEN

De Kern van de zaak

Pontweg 1

1797 SN

Den Hoorn

Texel

Telefoon:

0222-369600

Internet:

www.teso.nl

E-mail:

info@teso.nl

Voor uitgebreide
informatie en
online

ticketverkoop:

www.teso.nl

Burenhulp bij vogels

In juni dit jaar zag ik enkele Boerenzwaluwen boven een in de wei foeragerend groepje Spreeuwen vliegen. Op weg naar de veerboot had ik weinig tijd om er lang bij stil te staan. Duidelijk leek me dat de zwaluwen profiteerden van de door het groepje Spreeuwen opgejaagde insecten. Misschien is het een gewoon verschijnsel, maar ik had het nooit eerder gezien.

Komt het vaker voor dat vogels van verschillende soort elkaar ‘helpen’ bij het foerageren? Het is natuurlijk maar schijnhulp, meer een toevallig elkaar helpen. Langs de waddendijk van de Prins Hendrik polder zie ik vaak Steenlopers die de Zilvermeeuwen goed in de gaten houden. Als die hun krab of oester ‘op’ hebben valt er altijd nog wel wat te halen voor een Steenloper; die snelt toe zodra de meeuw klaar is. Dit zijn voorbeelden van commensalisme [van dezelfde tafel (= mensa) eten]. Zilvermeeuwen zelf zwemmen vaak rond een groepje foeragerende Eidereenden, maar dat is om hun prooi af te pakken. In dat geval is er dus één soort de dupe. Dat is geen burenhulp maar stelen: kleptoparasitisme.

Adriaan Dijkse wees me op een net verschenen artikel (Gyimesi *et al.* 2012, *Ardea* 100: 55-62) over Tafeleenden die profiteren van de door trappelende Kleine Zwanen opgewerkte knolletjes van waterplanten in het Lauwersmeer. De voedselopnamesnelheid van de Tafeleenden verdubbelde zonder dat die van de Kleine Zwanen afnam. Zelf had Adriaan samen met Gerard Ouweneel in Roemenië gezien hoe Geoorde Futen profiteerden van voedsel opwerkende Knobbelzwanen (Dijkse & Ouweneel 2005, *Limosa* 78: 155-156).

We kennen voorbeelden van vogels die bij elkaar in de buurt broeden en zo elkaar helpen bij het verjagen of weg houden van predatoren; bijvoorbeeld Grote Sterns die Kokmeeuwen als hulp gebruiken. Ook het alarmeren voor een roofvogel door kleine zangvogeltjes attendeert andere soorten op het naderend gevaar en is dus ‘burenhulp’.

Misschien kennen anderen uit eigen waarneming meer voorbeelden van burenhulp? Ik ben benieuwd.

Gerhard Cadée

Reactie van de redactie

Prima idee! De redactie wil echter wel benadrukken dat het om pure ‘burenhulp’ moet gaan, dus om situaties waarbij vogels van verschillende soorten van elkaar profiteren. Vaak is dat bij het foerageren, maar er zijn ook andere vormen van burenhulp. Gaaien bijvoorbeeld zijn erom bekend dat ze zeer alert zijn op gevaar en luid alarm slaan, waarvan andere vogels profiteren. Bovendien willen we het graag beperken tot Nederland. Het gaat natuurlijk om **eigen waarnemingen** en niet om beschrijvingen in boeken, waar natuurlijk wel aan gerefereerd kan worden.

Andri Binsbergen

Waarnemingen van 14 juli tot en met 26 september 2012

De afgelopen zomer leverde een traditioneel beeld van vroeg arriverende steltlopers, bijvoorbeeld Groenpootruiters, en daartussen enkele krenten. Ook zangvogels beginnen vanaf half juli trekbewegingen te vertonen, bijvoorbeeld Fitissen.

Een **Witbuikrotgans** werd op 7 augustus gezien in Ottersaat en op 9 augustus op het wad bij de Schorren. Op 8 en 16 september bevonden zich 3 exemplaren op het wad bij Utopia. Twee **Casarca's** werden de hele periode met regelmaat waargenomen.

Een juveniele **Purperreiger** bevond zich op 11-12 augustus in Waal en Burg, op 14 augustus vloog een exemplaar over de Robbenjager en op 21 augustus bevond zich kortstondig een exemplaar in de plas van de Robbenjager. Nog een juveniel vloog op 31 augustus over Akiab. Twee **Zwarte Ooievaars** vliegend over Loodsmansduin en de Hors vormden de opmaat voor een lange reeks van waarnemingen gedurende de volgende twee maanden. Beide vogels bleven aanwezig en het bleek te gaan om een adulte en een juveniele vogel. Het juveniele exemplaar bleef in augustus lange tijd langs de Pontweg vlakbij 't Horntje en werd regelmatig opgemerkt, onder andere zittend op lantaarnpalen en hooibalen. Op 9 augustus vlogen 3 andere exemplaren over Oosterend. Ook op 14-18 augustus werden 3 exemplaren gezien, vooral in de Slufter en de Muy. Mogelijk ging het om dezelfde vogels. In september werd een zeer mobiel juveniel exemplaar waargenomen, vooral in Waal en Burg. Een **Zwarte Ibis** vloog op 27 juli over 't Horntje en op 12 augustus vloog een exemplaar over de Robbenjager.

Zeevogels werden door toenemende inspanningen van enkele waarnemers regelmatig opgemerkt met als onbetwist hoogtepunt een naar noord vliegende **Kuhls** of **Scopoli's Pijlstormvogel** op 21 september langs paal 9. Herkenning van deze twee soorten is in het veld zeer lastig. **Rosse Franjepoot**: de eerste van het najaar werd op 25 september gemeld bij paal 21. **Kleinste Jager**: de eerste werd op 23 augustus gezien boven het Eierlandse Gat. Het betrof een juveniel en dat gold ook voor de 13 ex die op deze waarnemingen volgden. Dit is voor Texel een hoog aantal, maar de frequentie waarmee over zee wordt gekeken is ook toegenomen.

De waarnemingen van twee **Rode** en vooral drie **Zwarte Vrouwen** mogen opmerkelijk worden genoemd voor de tijd van het jaar. Een juveniele **Grauwe Kiekendief** werd op 20 juli waargenomen en gefotografeerd in de Prins Hendrikpolder.

Een **Kwartelkoning** werd op 18 en 19 september tijdens ringwerkzaamheden opgemerkt in de Korverskooi. Op 14 augustus vlogen 2 **Kraanvogels** over 't Horntje >zw.

Juveniele **Morinelplevieren** vlogen op 18 augustus over de Tuintjes en de Slufter. Een groepje van drie vloog op 29 augustus op van het vliegveld in polder Eierland om later

te worden waargenomen in de Slufter. Op 21 juli werden twee **Aziatische Goudplevieren** waargenomen in de Slufter. Het lijkt wel zeker dat het exemplaar uit het vorige waarnemingenoverzicht hier ook bij zat. Ook op 22-23 juli werd hier nog een exemplaar gezien. Op 31 juli werd een derde exemplaar ontdekt in het natte blok van Waal en Burg en op 1 augustus werden in dit gebied zelfs twee of drie exemplaren gezien, waarvan ten minste één exemplaar haast zeker behoorde tot het duo van de Slufter. Een adulte **Gestreepte Strandloper** bevond zich op 8-9 augustus in Utopia. Een **Blonde Ruiter** werd van 31 juli tot en met 3 augustus gezien in Utopia en een tweede exemplaar verbleef op 2 september kortstondig tussen Goudplevieren in polder Eierland ter hoogte van de Hollandseweg. Slechts drie **Grauwe Franjepoten** werden waargenomen, waarvan het exemplaar in Utopia op 23-30 augustus als langste bleef.

Adulte Aziatische Goudplevier, Natte Blok, 31 augustus 2012 (foto: Rob van Bemmelen)

Casarca, Waal en Burg, 6 augustus 2012 (foto: Rob van Bemmelen)

De enige **Vorkstaartmeeuw** van deze periode, een juveniel, werd op 17 september opgemerkt vanaf de veerboot. **Reuzensterns** werden op 13 augustus waargenomen bij Westerslag, op 17 augustus boven het Marsdiep en op 29 augustus bij paal 9.

Een eerstewinter **Zwarte Zeekoet** vloog op 6 september langs paal 21 en op 11 september bevond zich een adult exemplaar bij paal 33.

Na de eerste **Draaihals** van het najaar op 19 augustus in de Eierlandse duinen werden nog 12 exemplaren waargenomen.

Na een overweldigend goed voorjaar voor **Roodstuitzwaluwen** werd ook in het najaar een exemplaar opgemerkt en wel op 25 september, een juveniel, samen met een Huis- en enkele Boerenzwaluwen boven de Robbenjager. Er werden vijf **Duinpiepers** opgemerkt, waaronder een exemplaar dat kortstondig ter plaatse was in de zeereep

bij de vuurtoren op 26 augustus. Op 23 september vloog de eerste **Grote Pieper** van het jaar over de Tuintjes.

De **Sperwergrasmus** kende een goed najaar. Na de eerste waarneming op 25 augustus in de Robbenjager werden zeker 15 verschillende exemplaren gezien. Opmerkelijk was de waarneming van drie exemplaren in één bosschage bij de Hanenplas op 4 september, waarvan er twee aanwezig bleven tot en met 9 september. Het weekend van 8-9 september leverde een totaal op van zeker 10 verschillende exemplaren.

De tweede **Krekelzanger** voor Texel ooit bevond zich op 12 augustus in de Robbenjager en deze *skulker* kon door enkele waarnemers enkele malen kortstondig worden waargenomen. Een **Snor** werd op 17 september waargenomen in de Tuintjes. Dit is op Texel een zeer zeldzame soort. De eerste drie **Bladkoningen** werden op 22 september gezien, welke de dag erna ook nog aanwezig waren. Bovendien werden op die dag ook twee nieuwe exemplaren opgemerkt, waaronder één in een mistnet in de Korverskooi.

Sperwergrasmus, 1kj, 2 september 2012 (Vincent Stork)

Op 22-23 september werd een vroege **Klappekster** waargenomen in Dijkmanshuizen, waarbij de vogel regelmatig op een van de molentjes postte. De eerste **Grauwe Klauwier**, een juveniel, verbleef bij de Robbenjager van 29 augustus tot en met 8 september. Voorts werden nog twee exemplaren gezien. Een vroege **Bonte Kraai** verbleef van 26 augustus tot en met 18 september op het eiland en werd vooral gezien in het Burger Nieuwland.

Een **Europese Kanarie** bevond zich op 25 juli nabij Oudeschild, een waarneming die gezien de tijd van het jaar opmerkelijk genoemd mag worden. De eerste **Appelvink** van het najaar vloog op 23 september over de Robbenjager. Een zomerkleed ♂

Duinpieper

(foto: René Pop)

Roodmus bevond zich op 21 juli in de Eierlandse duinen en op 18 september werd een juveniele vogel gevangen in de Korverskooi. Een **Dwerggors** bevond zich op 15-18 september in de zeereep achter de Robbenjager waar de vogel zich met enig geduld soms fraai liet zien. Op 9 september vloog een **Ortolaan** over de noordkop en op 20 september werden twee overvliegende exemplaren opgemerkt, over de Tuintjes en bij Dijkzicht.

Vincent Stork

Van de redactie	3
Van het bestuur	4
Agenda	5
Waddenzee Grote Sterns in zwaar weer	9
Grote Sterns in Ottersaat: nieuw-nieuw-nieuw! Of toch niet?	14
Wad- en watervogeltellingen: de Lepelaar	26
Scholeksters op laag water zoeken	32
Burenhulp bij vogels	35
Waarnemingen 14 juli tot en met 26 september 2012	36

